

ACC. N:R

M. 8249:1-11. (folio)

Landskap:

Skåne

Härad:

Malmö

Socken:

Uppteckningsår: 1941.

Upptecknat av:

Adress:

Berättat av:

Född år i

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

M. 8249.

LUNDSS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIV

Japow

Fräde Tidning

Hämtat ett litet opus till Folkmimnetidning  
och kan det vara till någon liten nytta skulle  
det glädja mig mycket, och teknar jag mig  
hålla säsong

Fr. Josefine Lederberg

Amiralitetsgatan 29 b. 2våv  
Malmö

"Skånska Dagbladets redaktion,

## "Tolkminnestårslan"

Det gärs en sägen om Malmö stad, att den fått sitt namn genom en svartjude i mitten till döds som malde sin trolovade i huvudet till döds sedan han trodde henne trolös. Huvudet skulle ha stått på Stortorget, och ännu finns en 50 års sedan låg en bit av en brunnsten här för att utmärka var huvudet stått, det var iman torget blev omlagt med tuktad sten, förrut var det lagd med kullersten som man i dagligt tal kallade rägshorpor, gator och torg var förrut inte lagt med annat än kullersten därpå att vatten skulle lättare rinna undan, gärdar likadant. I förgen Rockstabuuset påstods det, att en kvinna med sitt barn skulle blivit levande immurerad av sin man som funnit henne trolös och barnet som han sig icke fader till och lät det därfor dela moderns öde. I samma hus bodde på sin 80-tal stadsens finaste modist, Fröknarne Flecktor. Ingen kunde som de sy näckhattar. Läskilt minns undertecknadt en i violett silkesammet och ljusgrå flaminer, lätt böjda framåt, och långa ljusgrå hakband som knöts i en stor rosett under hakan, ingen hattprynterska skulle kommat ej ort något fint och smakfullt som dessa damer. De reste också till utlandet till varje säsong, men dyra resor <sup>de</sup> ändast rikt och fint folk kunde handla herdem. Hatten var heller icke så vanlig. I allmänhet gick man klädd i skjort i svart silke eller om sommaren i vit silke eller rutig silke, annars var man klädd i vit klut i dagligt tal kallat klude. Fruarne i Malmö höll på att bli hysteriska när

dåras jungfrur klädde sig i hatt, många jungfrur  
 vågade inte klä sig i hatt förrän hon slutat sin plats.  
 Mången fra ville helt enkelt inte fåsta en piga som  
 det då hette om hon var klädd i hatt. Om de riste  
 vad den hatten innehåller är en Frau Flensburg sagt.  
 Det fanns en tidning som hette granskaren med  
 en redaktör som hette Janne Damm dansk till  
 borden, han låg i ständigt fejd med en häradshöv-  
 ding Ernst Flensburg sedanmera borgmästare i  
 Ronneby, son till konstnär Teodor Flensburg. Damm  
 talde inte Flensburgarne, som han tyckte var hög-  
 färdiga och färliga, särskilt hade häradshövdingen  
 en sakat i onöd. Han påstod att Flensburgarne  
 härstammade från en shophickare från staden  
 Flensburg i Danmark. Han ritade upp häradshöv-  
 dingen i sin tidning som en burk och frun och  
 deras hund, så lika som två böj på munnen, handen  
 var nämligen en dogg. Häradshövdingen fick sen  
 den dagen aldrig hette annat än "borken". Slagter  
 var arbetarskattare. Arbetaren ansågs som en  
 paria. Så och Frick, David Fricks far, han talde  
 ej arbetare. En gång i Socialdemokratiens börsan  
 gingo några arbetare upp till Frick och både om  
 att få sin daglön höjd från 75 öre till 1 kr. för sva-  
 de sade det rätte inte till mer än sill och bröd.  
 Det shall inte rora mer till er heller svaret  
 Fricken. Hvar shall då hustru och barn ha varade  
 arbetare. Det var den tiden, då det inte skrevs si-  
 nyeket om barnalstraff. Var det något som  
 den fattige hade, så var det många barn och litet  
 med pängar. Men Fricken fick da sig tillbaka  
 annans hade arbetarne hästlat honom i kanalen.  
 Där hamnade hans hustru. Hon har ha varit ga-  
 snål, all då hon icke fick höja mijölkun med 2  
 öre ansåg hon inte livet värt leva utan dränkte  
 sig i kanalen. Fricken hade sin gårds belägen där  
 Walhalla nu ligger och ägde hela kvarteret, och stora

ågor utom broarne. Eben rörsjön var särdefastt och  
 Slottsparken som kallades Håsthagen var odlad  
 och tillhörde en tid en fara. Slagterna Dieden, Rokem,  
 Wiers, Bager, Skouq, och Engestrom. De varo stora  
 handelshus och det ryktades om att någon fått  
 sin rikedom genom smuggling. De hade nästan  
 alltid jordbruk med stora gårdar lite utan  
 staden. Det talades om att lura kustvaktarne  
 och kustvakter med skejtar <sup>som</sup> försökte om nätterna  
 med sandsäckar och fäng <sup>viffig</sup> i rasande fart från  
 en landningsplats och för kustvakterna efter  
 dem, så försökte andra med koffe och annat tull  
 pliktigt till en annan plats och gömde godset  
 under rög och annat, som kunde tjäna till  
 gönste, konsterna varo många. Så börgade  
 arbetarnas röra på sig och ha lite bett. Det gick  
 inte så lätt, det blev demonstrationer och den 1:ste  
 maj tåg man genom staden ut till folket Park,  
 där tal hölls, den kallas helt enkelt Mölle-  
 vingen och icke så stor och racker som nu, men  
 man hade icke så stora proportioner. Där var  
 gungor och teater och en dansbana som  
 väst icke kan mäta sig med varo dagar, den låg  
 jämt med marken och ett par enkla bänkar  
 vid sidorna att rila på under pauserna inträdlet  
 till nöjet var 25 öre och fri dans. Det arbetades  
 längre på att folket skulle vara fria kl. 12 första  
 maj för att delta i taget kl. 2, men många  
 arbetsgivare trådshades längre, bland dem var  
 direkt. Smith på Doffeln, längre fingo arbetarne  
 arbeta till kväll den 1:ste maj. När taget passerade  
 förbi Doffeln stanna det och folket roade ner  
 med Smithen. Han var en druktig man men  
 en sträng herre och höll längre på sin mening,  
 men mäste som många andra rucka på sina  
 föreskrifter. Det berättas att när Doffeln hade brunnit  
 mit men, att direktären tvingade sina arbetare

att hjälpa till med uppförandet, kvinnorna  
fingo handflanga annars fick de inte sina platser  
igen. Men som sagt väntade han sig efter tiden och  
den första gången folket fick fira 1:sta okt i ordie  
varje tiden, stora töget och folket ropade: Lene-Sprittu.  
Det var en liten klick, men väste med åren. Han  
fick ibland ett glöpord för att man icke földe  
med och det ropades till oss bort med hant  
banden, (det var vi som stoda på trattoaren) Där  
gick Axel Damblom hög och sestig, där råjorde  
de röda dukarna inte på längt när så stora  
och vackra som nu. Ofta mynta gjorde dessa  
föregångsmönister, skada blott att de fingo  
ej fingo uppresa triumfen av deras verk, istan  
blott mesa. Haden har hastigt utrit den var  
för innestulen inom bostärne. Det finaste  
folket bodde på Södergatan, Öster, Väster, och  
af delgatorna Stor och Gustav Adolfs torg. På  
Södergatan bodde bagare Baur som hade sin  
butik inne på gården ingen kunde baka så  
härliga råghullar som han, dubbar eller hamn  
busabullar som man kallade. Om en gång  
hade de varit godare än annans. En liten  
flicka kom en måndag tillbaks med de bullar  
som hon köpt på dagen det var nämligen inta  
den sorten hon skulle ha, det skulle vara av  
dem med fläsk; Det gick hader om att bagar-  
ne hade varit på fest dagarone innan. På gator-  
na i Malmö ölkunckade Karl Lökare med sin häne  
och samla lump och ben i det han fått höra lo,  
lo, lo, lo, exigt entonigt, ett gammalt original  
"var peppar" som alla gatpojkar stimma med.  
Humlögatan, Gamla grönegatan och Timmer-  
mansgatan varo tillhåll för losaktiga kvinnor.  
I Humlögat. bodde Emma gardist, Sköna Marie  
i Timmersmang. bodde Mariana fransbroet och  
många med dem. Hökarn i närheten hade

goda fortjänster på stachorne. Staden indelades i Härnan. Södervörn och Östervörn och där nu Triangeln befinner sig kallades endast Härnan. Östervännan varo kända för sitt häftiga humor. Tattare hade sitt tillhåll på Kissebergs staden, bokhane som man sade: Och vid kolerakyrkogården stod många slagsmål. Om krädden väga ingen gå där föbi som inte kände till allting. Färntäl loddde nattmammen eller räckaren som man sade. På Kester om staden låg spalmö Hus. Där sonade bland många andra mästertjusen Sandberg sina brott, han som endast stal från rika, fattiga lätt han vara i fred. Men var det någon han kände sprang han gärna och skrämdes den. Iklädd kjol, spal och kläde på huvudet tritade han på allehanda hys. Det var under den tid

Jack the Ripper uppenbarade sig i London, så folk var inte så lite uppskrämda. Och man tabade om Hjärte Pär med förfaran, Jack the Ripper kallades han för Hjärte Pär, det visstods nämligen att han sprätte upp kvinnor och tog ut hjärtal.

På bron som går över kanalen, som går över till fängelset gick många gång ingenior Berg, linjhansös kung och väntade på båtfängar som släpptes ut kl. 6 i orgonen och många är säkert de, som han givit en hjälplande hand. Utom broarna var vad man kallade landet här låg villor som ägdes av de förmögna borgarna, hela pibdamssvägen fram var villor och landtgårdar. Regementsg. blev upphängd till utställningen 1896. Förut hade David Friis sine magasiner där och där emellan var det restaurang och kaffesträdgård som sträckte sig långt ner mot Fersens väg, där kallad villagatan. Här förevisades vilda djur i sina burar på 90 talet. Bakom hude lappar slagit sitt lager, med renar och hästar och ökor, men de trivdes inte här, här var för regnig den tid de varo här. Var det sista huset på Regement

gatan blev byggt och grunden blev lagd, hittades ett  
 mänskshället, man satte det i förbindelse med ett  
 försvarande från Sjöbo, om kreaturshandlande hade  
 försvarat och man visste att han hade haft mycket  
 prängar med sig. Han igenkände en knapp av häns  
 roch som var det ända som var kvar av honom och  
 en liten björk hade svitit genom huvudet och stod  
 som en rotske gravvård över honom. Antagligen  
 hade mördarne planterat dit trädet för att dölja  
 sitt brott. Men som gjort det vet ingen det var många  
 år emellan brottet och uppställningen. Där realskolan ligger  
 var också lite tårtor om världen, man äkte hem-  
 sell och quinga och besäg var kabineett och d. g. Där  
 nu Stockholmsbolagets komplex ligger, låg en liten kasse  
 gjord som hette Pilstorp och bleckrestaurang under  
 utställningen 1896. Nöjeslivet bestod av teater och  
 Circus. Särskilt kommers väl många ihåg Circus  
 Bergman som låg på Malmö gamla riddar, salongen  
 var mycket primitiv, men vad gjorde det artista-  
 ne att hände sig finfint. De hoppade genom brinnande  
 tunnelbacke från hästrygggen. Och Clouner som man  
 aldrig sett maken till, och till sist en pantomim som  
 man aldrig skulle glömma. Pareppa. charoppa fast-  
 bunden på hästrygggen, galopperade runt arena.  
 Sedan kungen, dröll ringen och prinsessan och  
 hästen bura av många mänbar och belysta av bengal-  
 lika eldar. Det var alla tider circus den tiden. Han  
 hade ingen biograf, men vi ungdomar satt på l. kl.  
 väntsal på Malmö station och reva på ett ståmorskaps,  
 det lilla nöjet koste 5 öre och man fick samtidigt  
 valuta för prängen, som man lade in en automat.  
 Om hären kom ofta en posetihalare dragnande genom  
 staden med en dansande björn eller en liten  
 apa som satt på posetivet och gjorde konster, klädd  
 i en liten röd tovsmössa. Några vandrande gosäller  
 kom väl sällan till hotellen, utan sökte sig ut på  
 landtgårdarne strax utanför staden. Där kom många

vandrande ut på höst och vinterkvällarna och ingen närmades köra bort dem, utan de fingo ligga på sadornas sedan de fört förflyttats med mat och dryck, det kunde hänta att någon kände i näget litet rum med en varm brasa och ren sakan i lädden, man var gästvänlig den tiden och i gengård brättade vandraren om ett och annat från andra byggor. Om vintern hölls lejundningar bland staden borger. Åren båten ställdes till och på rådhuset gav man Oskarsbladet den 1 Decemb dä' gräddan i staden var fullttagig i stiliga toaletter med torvys och rysch och allt. Frisyrer var nästan lik våra dagars moderna, utom att i stället för uppställningen klippte man hugg på nästan halva huvudet och prusa upp det. Modet kom från de danska prinsessorna, som alla hade sådana frisyrer. Droska efter draska rulla fram och det var många åskådare som stod och såg på. Så kom Nyårsbåten, men den var ju inte så delefant. När det blev för tunt i staden reste man till Köpenhamn, resan dit kostade 1 kr retur på 3:de och 1,50 på första klass, det trottades om, att man i början av Dampskibens trafik, det ensa bolaget överflyttade det andra. Det ensa bjöd en halv öl, det andra bjöd frukost och resan gick på 25 öre ibland fri. Men om det är med sanningen överstämnde vet man icke. Sedan Gylfe och Gefion började sin trafik både hjulångare var emellertid kostnaden 1-1,50. Illand reste man med ett litet nötskål som hette Hven, men kom man ut i storm med den var det inget näje. På efterkrösten fanns det också ett väldigt näje. Då tåga hela karavaror med latinspojkar ut till ut till Mariatorps allé för att plocka Stellai, hästahöft, som man kallade dem och mängden högt uppsatt person har fått sin brynhak uppvisen där på de knotiga grenarna. Illand kunde det hänta att man tog fel och körde inom häckon och plocka litet

frukt inne i trädgårdarna, pojkar har väl varit  
 sig lika alltid. Orelbärsallén eller hästakyrkans allén  
 står där fortfarande, men har blivit knottig, mind.  
 och smek, antagligen för att den fallit i glömska,  
 men intet är så väckbart som en höstdag i solsken  
 när bladen börjar falla, gula och röda och stellba-  
 ren glöder i solen på den gamla allén. Till tiden  
 nöjen för man väl räkna marknaderne. Den första  
 bussdagen i våren hålls det ju marknad här i Malmö  
 men sådana, som hölls i den gamla goda tider. Chi  
 det väl idag mer. In av de stora marknaden var  
 sommarmarknaden, pigemarknaden, då var man  
 färdig med bukning och tog sig en ledig <sup>dag</sup> det var i sista  
 juli. Så många av piger och drängar som kunde, kom  
 då till marknad på Gust. Adolfs torg. All landtbefolka-  
 ring och föresten. Man passade på att förtöva sig,  
 där fanns ju så evigt granna ringar till billigt pris,  
 köptes granna blommiga schaletter, trärör, toff-  
 lor med röd hant, morgonaskor i ptysch och läder  
 och vänliga lappaskor allt efter ens karne. Psalm-  
 böcker, fastmön skulle alltid ha en sådan och i gen-  
 gäld böjte hon en toffa i silverstramaj eller ett bälte  
 eller ett par strumpa band som hon skulle brodera  
 i horstyg under vintern och ge sin karaste. Tofflor  
 skulle hänga på väggen och i den skulle fastmannen  
 blocka hänga. Karaneller fanns i vändlighet, där  
 fanns små vaggor i socher med små trilligran i  
 och mången liten tås rodmade så väckert när någon  
 spiner förvärade henne en sådan vagg. På stortorget  
 kom landtbefolkingen in med sina alster av  
 snöri, ögg och grönssaker. Lässtift minns man  
 äggå Anna eller Höky Anna. Hon var liksom lite  
 pastbud också, hon hade alltid brev eller bud  
 eller paketer från skogsbyggdens folk till slägt och  
 vänner i Malmö. På hösten hade hon linjan, 25 öre  
 för en kappa. Så på hösten kom Michelisdag 24 Oct  
 och då gjorde handlanden en god dag, då försäg

man sig med nya galocher som blänkte som solen i Karlstad, fittschalar, atelsschalar, som man om vintern svepte om huvudet. En marknad som man aldrig kommer i häg nummer, var ullmarknaden. År 1886 eller 87 hölls en ullmarknad på en plats som nu är belägen emellan röri och kaptensgat den platsen kallas Leigravarne och där mat kaptensgatan höll en massa skjutkar och med förlie sängor med ull i. Man sålde ullen i marker. Leigravarne säg tråkigt ut kulle upp och bache ner och när det brack regnat var det aldeles gräsligt. Där nu Södra saluhallen är belägen låg ett fullständigt hus, man kallade det alltid för Kristans i leigravarne. Platsen gynnades sedan och där höll stugtare ständ om söndagarne från 8-10 fm. Där såldes kött och fläsk utan att kom fort man lade sitt fört trälak på två blockar och sen lades köttet där på, när hade förstas en vagn men inte alls aptitligt. Ljusinbrunning hölls mest hos handverkarenmästare, såsom södlemakare och tapettsare som mest hade de två yrtorna ihop. Där var ju många gesäller och så mäster och hans familj; tiden för den tiden var vid Birgittadagen, kanske var det från denna katolska tiden man städade och mejade i verkstaden eller också i salen det var ett långt rum som inte användes utom om julen eller andra stora högtider. Man sandade och enade på golvet så det doftade på långa håll. Skjellfalksduken lades på bordet och i stakan sattes tallgiss och festen hölls om kvällen med stenkakor och lingonsylt eller krösen som man sade. Till kaffet serverades kanjek eller punch. Senare på aftonen rankades det toddy en dryck som alltid bjöds vid högtider. Påskon firades alltid med vörn nad. Långfredag klädde man sig alltid sovklädd eller åtminstone mörkklädd. Herranne i hög hatt, också beristade man quolstängten i kyrkan. Det var en stilla allvarsam dag. I hemmen lagade man ondelad

lätt mat f. ex. senapsägg och råskalad potatis till oftervätt ris eller rödgriöt. På kvällen hade man bråttom med rengöring och matlagning, ty Påskdagen firades också med frid och ro. Gudstjänsten i St. Petri kyrka var minnesfull. Klockan 10 ringde kyrkklockorna till tillsammans, templet fylld till trängsel. Kronprinsens busar kom i trupp marscherade med klingande sporrar och intogade i kyrkan och intog sina platser sist men i templet, med vapenslammor så det förslog. På orgelläktaren spelade gamla organisten Rosen, Oskar Ralf sjöng och Kronprinsens husamusikkår musicerade, det var högtider man aldrig glömmes. Men det var också smärtelägen vid sådana högtider. Såndet var så många åhörare kunde det hända, att man fick en omild puff och måste resa sig från sin plats, och stå borta gudstjänsten, bänkarne var nämligen numrerade och beställda för dem som ägde rättigheten. Det lär finnas en underjordisk gång från St. Petri kyrka och till Palmehus stolt eller rättare sagt han funnits. Brandbüssendet var det mycket dåligt beställt med. Vid eldsrätta kläntade kyrkklockorna och väktaren blåste i ett horn åt det håll som elden visat sig. Det blev brått om. Landstingshuset runt staden stod till brandkårens förfogande likaså deas drängar. Från på stället tog sin missatiäddle ett rölt band på med en bricka på som det stod något om brandkås eller brandman. Så spändes hästarne före en vagn på vilken stod noga tunna med ballon, så samlades man vid spruthuset som en tid låg vid Pildammsvägen, sen vid Djurstellarnas vid Baltsas gatan, ja sannertigen en annan syn, än den som nu förekommer med vära vältränade brandmän, sina fina Bilas som susar i väg och släcker elden i en fast som blitter. Spådomar, ja vi sit fanns det spådomar i bland slog de in, ibland inte. Fru Anna Kramer, som med sin man antagligen från Tyskland, han som servingsflicka, han som kyrkate

arbetade upp sig och grundade "Hotell Kramer." Fru Kramer blev en gång spädd av en Zigenerska, allt sā rik som hon var, så fallig skulle hon en gång bli. Spådommen slog ju inte in, men hotelllet gick ju i andra händer. Diederick på Bollewee gården hörde bort ett Zigenarefölje som slagit läger på hans ägor och en gammal Zigenare kramma hölle med knuten hand mot honom och späckla att på gården skulle det brinna 3 gånger. Den gången gick spådommen i uppfyllelse, det brann verkligen 3 gånger med nägra sā mellanrum. Härsej, ja vist finns det varsel och överjordiska ting, vad det sā är. Om någon i slägten dör eller skall komma ut för någon olycka brukar undertecknade drömma märkvärdiga saker eller också höra någon kalla mig vid namn, eller också överfallen av en oro eller ångest. Har även sett en liten tomte och jag försäkrar på min heder, att det är sant. Det var förr en 35-årig sedan. Behyinner hade hopat sig och jag var inte glad, jag hade sovnat på krallen, med en bän om hjälpe, så mitt om natten vaknade jag vid att rummet var upplyst som vid mänsken jag kunde se trädens utanför, som en tavla och framför min säng gick en liten person föobi i sakta mak med en bricka sedan som man serverade på i Drottning Josefinas hushållsskola då jag undervisades där på vestra skolan, men brickan var tom. Hon hade långt ljusgrått skägg, fliklädd högtidsdräkt och röda strumpor och lackskor, öppen vad som särskilt väckte min uppmärksamhet var ett huvudtillbehör bröst med 3 blitsladdade knappar i; han såg varken åt höger eller venster och jag trojs längt ner undan täcket och sovna åter, men drömdes gjorde jag icke, jag var klarvaken, allt undde upp sig, men jag har alltid trott på något annat jag eller något som ordnar här en.

Xef